ליתני רובדי אילן וכ"ש מעופפת איצטריך ליה דאפי' כנפיה נוגעות בקן פטור מלשלח והאנן תנן בזמן שכנפיה נוגעות בקן חייב לשלח אמר רב יהודה א] כי קתני מתניתין ב] בנוגע מן הצד: אין שם ג] אפרוח וכו': א"ל ההוא מרבנן לרבא אימא איפכא אין שם (א) אפרוח אלא אחד או ביצה אחת פטור מלשלח דבעינן אפרוחים או ביצים וליכא היו שם אפרוחים מפריחים או ביצים מוזרות חייב לשלח שנאמר א) קן קן מכל מקום אם כן נכתוב קרא והאם רובצת עליהם מאי א) והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים לאקושי אפרוחים לביצים וביצים לאפרוחים: **מתני'** א שלחה וחזרה אפי' ארבעה וחמשה פעמים חייב שנאמר ב) שלח תשלח את האם ב אמר הריני נוטל את האם ומשלח את הבנים חייב שנאמר שלח תשלח את האם א) ג נטל את הבנים והחזירן להן ד] ואח"כ חזרה האם עליהן פטור מלשלח: **גמ'** א"ל ההוא מרבנן לרבא ב) ואימא שלח חדא זימנא תשלח תרי זימנין א"ל שלח אפילו מאה פעמים תשלח אין לי אלא לדבר הרשות לדבר מצוה מנין ת"ל תשלח מכל מקום א"ל ר' אבא בריה דרב יוסף בר רבא לרב כהנא אלא טעמא דכתב רחמנא תשלח הא לאו הכי הוה אמינא לדבר מצוה לא עשה ולא תעשה הוא ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה לא צריכא דעבר ושקלה לאם דלאו עבריה עשה הוא דאיכא ליתי עשה ולידחי עשה קמ"ל הניחא למאן ג) דתני קיימו ולא קיימו אלא למאן דתני בטלו ולא בטלו כמה דלא שחטה לא עבריה ללאו ותו לר' יהודה דאמר שלח מעיקרא משמע אפי' עשה נמי ליכא אלא אמר מר בר רב אשי כגון שנטלה על מנת לשלח דלאו ליכא עשה הוא דאיכא ה) וליתי עשה ולידחי עשה (ב) מאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה סלקא דעתך הואיל ואמר מר ד) גדול שלום שבין איש לאשתו שהרי אמרה תורה שמו של הקב"ה שנכתב בקדושה ימחה על המים והאי מצורע כיון ד דכמה דלא מטהר אסור בתשמיש המטה דכתיב ג) וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים אהלו זו אשתו מכאן שאסור בתשמיש המטה ו) מהו דתימא כיון דאסור בתשמיש המטה ליתי עשה דידיה ולידחי עשה דשלוח הקן קמ"ל: **מתני'** ה הנוטל אם על הבנים ר' יהודה אומר לוקה ואינו משלח וחכמים אומרים ה] משלח ואינו לוקה זה הכלל ו כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה אין לוקין עליה: **גמ'** בעי רבי אבא בר ממל טעמא דרבי יהודה משום דסבר לאו שניתק לעשה לוקין עליו או דלמא בעלמא סבר לאו שניתק לעשה אין לוקין עליו והכא היינו טעמא משום דקסבר שלח מעיקרא משמע תא שמע גנב וגזלן ישנן בכלל מלקות דברי רבי יהודה והא הכא דלאו שניתק לעשה הוא דרחמנא אמר ד) לא תגזול ה) והשיב את הגזלה שמע מינה טעמא דר' יהודה משום דקסבר לאו שניתק לעשה לוקין עליו אמר ליה ר' זירא לאו אמינא לכו כל מתניתא דלא תניא בי

רבי

ליתני רובדי אילן. ה] אע"ג דדמיא לרביצה וכ"ש מעופפת: ה"ג א"כ ליכתוב והאם רובצת עליהן: לאקושי אפרוחין לביצים. למפטר מפריחים: וביצים לאפרוחים. למפטר מוזרות ועל כרחך קן מ"מ לרבות ביצה אחת ואפרוחים וביצים אורחיה דקרא הוא למינקט ו] רבים ברוב קינים: **מתני'** נטל את הביצים ואח"כ חזרה האם עליהם פטור מלשלח. דכיון דנטל את הביצים הוה ליה קן מזומן: **גמ'** ואימא. תשלח לאתויי עוד פעם שניה ותו לא: א"ל שלח לעולם משמע. ורבוי דתשלח להכי הוא דאתא: אין לי. דצריך שלוח אלא לדבר הרשות: לדבר מצוה. כגון קן יולדת וטהרת מצורע מנין ת"ל תשלח: הא לאו הכי ה"א לדבר מצוה. לא בעי שלוח והא שלוח עשה ול"ת הוא תשלח ולא תקח ואין עשה של ולקח ז) למטהר דוחה את שניהם: **לא צריכא דעבר ושקליה.** ולשמועינן דחוזר ומשלח ואי לא רבי דבר מצוה ה"א דהיכא דעבר ונטלה דכבר עבר על לאו דלא תקח ח) תו לא קאי באפיה עשה דטהרת מצורע אלא עשה דשלוח דאכתי בעמוד ושלח קאי ואימא לידחייה. ולקמן פריך מאי אולמיה דעשה דמצורע מעשה דשילוח דנימא דנידחייה דאיצטריך לרבויי: דלאו עבריה. הלאו כבר עבר עליה: הניחא למאן דתני. במסכת מכות (דף טו.): קיימו ולא קיימו. כל מצות ל"ת שיש בה קום עשה כגון זה שניתק הלאו לעשה דמשמע לא תקח ואם לקחה ז] קיים עשה שבה כשהתרו בו לא תקח ולקחה ושלחה בתוך כדי דבור של התראה פטור ואע"פ שעבר על לא תקח דלכך נתקו לעשה לומר אם עברת על אזהרה זו עשה זה והפטר לא קיים עשה שבה תוך כדי דבור דקי"ל ט) תכ"ד כדבור דמי כי עבר על התראה חייב אפילו שלחה אחר זמן הכא נמי איכא למימר עבריה ללאו משלקחה ולא שלחה והשתא עשה הוא דאיכא ס"ד אמינא ליתי עשה ולידחי עשה להכי איצטריך קרא: **אלא למאן דתני בטלו ולא בטלו.** בטול עשה שבה לגמרי שאין יכול לקיימו עוד כגון ששחטה חייב לא בטל עשה שבה כל זמן שלא שחטה אע"פ שלא שלח מיד כשהתרו בו פטור וה"נ כל זמן שלא שחטה לא עבריה ללאו דבעמוד ושלח והפטר קאי ואכתי לאו ועשה הוא ולא בעי קרא כלל לדבר מצוה ואנא ידענא דאין עשה דוחה את לא תעשה ועשה: ותו לרבי יהודה דאמר. במתני' לוקה ואינו משלח ואמר לקמן דהיינו טעמא דרבי יהודה דקסבר שלח מעיקרא משמע כלומר לא תקח האם אבל כשתמצאנה שלחנה ואם לקחה לא קאמר קרא דלשלחה הא תו ליכא לאוקמא כשעבר ונטלה דהא אפילו לדבר הרשות עשה ליכא ולא בעי שילוח דכיון דנטלה עבריה ללאו ועשה דלאו בעמוד ושלח קאי: על מנת לשלחה. ואפילו לרבי יהודה בעמוד ושלח קאי דהא לא עבריה ללאו ואי נמי לא משלחה תו ליכא לאו דהא כבר לקחה בהיתר ותו לא קרינא ביה לא תקח ועשה איכא וס"ד ליתי עשה דמצורע ולידחייה להכי איצטריך קרא: ומאי אולמיה דעשה. דמצורע מעשה דשלוח דתיסק אדעתיה דנדחייה: ימחה על המים. פרשת סוטה יש בה הזכרות הרבה כתובות: אסור בתשמיש המטה. כמאן דאמר במועד קטן (דף ז:) ימי ספירו וקל וחומר לימי חלוטו: אהלו זו אשתו. שובו לכם לאהליכם י) לנשותיכם שאסרתים לכם כ) ואמרתי אל תגשו אל אשה (שמות יט): **מתני'** טעמא דרבי יהודה דלוקה מפרש בגמרא: ואינו משלח. דאיסור דעבד עבד: אין לוקין עליו ח]. דלהכי נתקו לעשה לומר אם עבר על הלאו יעשה זאת וינצל לא תקח האם ואם לקח שלח תשלח: זה הכלל וכו' אין לוקין עליו. אלא אם כן לא קיימו תוך כדי דבור למאן דתני קיימו ולא קיימו אלא משלח ואינו לוקה ואם לא שלח לוקה וצריך לשלח ט] אחר לקיחה משמע ולמאן דתני בטלו ולא בטלו בעי עד שישחוט אותה ואי לא לא לקי: **גמ'** בעלמא. כגון לא תגזול ל) והשיב את הגזלה מ) דהתם ליכא למימר קודם גזילה משמע דאם לא גזל מה ישיב: שלח מעיקרא משמע. הכי קאמר קרא לא תקח האם אבל מה יש עליך לעשות כשתמצא קן שלח תשלח את האם ואין כאן ניתק לעשה אלא עוברת עשה ולא תעשה מפני שהעשה קדם: והשיב את הגזלה. אף על פי שכתוב אחרון י] בפרשה על כרחך לאו שניתק לעשה הוא שאין השבה קודם גזילה וכשגזל עבר על לא תגזול נמצא העשה נצטווה לאחר גזילה:

רבי

לא צריכא דעבר ושקליה דלאו עבריה כו'. נ) מכאן קשה לפי' ריב"א בפ' אלו עוברין (פסחים דף מז:) דאמר אחרישה לא ליחייב הואיל וחזי לכסויי בהו דם צפור והקשה והא יום טוב עשה ולא תעשה הוא ותירץ דנהי דלא דחי מיהו אם עבר על אותו לאו אינו לוקה דהא דלא דחי היינו משום עשה אבל הלאו כמאן דליתיה דעשה דחי ליה והכא משמע דכל זמן דלא עבר ושקלה איכא עשה ולא תעשה וצריך לומר לפירושו שמא דוקא לענין דלא לקי על אותו לאו אבל לא מדחי ליה לגמרי:

אי

עין משפט נר מצוה

כה א ב ג מיי' פי"ג מהל' שחיטה הל' ה ו ז סמג עשין סה טוש"ע י"ד סי' רלב סעיף ה:

כו ד מיי' פי"א מהל' טומאת צרעת הל' א:

כז ה מיי' פי"ג מהל' שחיטה הל' א וע"ש סמג עשין סה טוש"ע י"ד סי' רלב סעיף ו:

כח ו מיי' פי"ח מהל' סנהדרין הל' ב:

◆

ליקוטי רש"י

פטור מלשלח. דהא כיון דזכה בהו מזומן קרינא בהו [לעיל קלט.]. תרי זימנין. ואנן תנן שלחה וחזרה שלחה וחזרה אפילו ארבע וחמש פעמים חייב. לדבר הרשות. שאין צריך לצפור אלא לאוכלה. לדבר מצוה מנין. היה צריך לטהר בו את המצורע מנין שאסור באם על הבנים תלמוד לומר תשלח [ב"מ לא.]. קיימו ולא קיימו. קיים את העשה פטור לא קיימו חייב שהעשה תיקונו של לאו הוא ואין הלאו תלוי בביטול העשה שמשעה שעבר הלאו נגמר אבל העשה ניתן לעקור המלקות ולכשיבא לבית דין או יקיים העשה ויפטר או ילקה [מכות טו. ע"ש בתוס' ד"ה הניחא]. קיימו פטור לא קיימו כשאומרין לו קיים מלקין אותו [שם:]. בטלו ולא בטלו. דתני בלאו הניתק לעשה בטל את העשה חייב לא בטל את העשה פטור שהלאו תלוי בביטול העשה ואינו נגמר עד שיבטל את העשה בידים ביטול עולם שלא יוכל לתקנו [שם ע"א]. שלח מעיקרא משמע. לא תקח האם אלא שלחנה קודם לקיחה ואע"ג דכתיב בתר לא תקח לא תימא לקחת שלח ונמצא לאו שניתק לעשה אלא לאו שקדמו עשה הוא [שם טז.]. ואין כאן לאו שניתק לעשה דלא"ג דכתיב שלח לאחר לא תקח לא למימרא דאם לקח שלח אלא לאחר לקיחה שהרי קודם לקיחה [שם יז.]. שהרי אמרה תורה וכו'. לעשות שלום בין איש לאשתו אם לבדוק את הסוטה ואם טהורה היא שנכתב בקדושה. שכתב במגילה יתן ה' אותך וגו' כדכתיב וכתב את האלות האלה וגו' (במדבר ה) [סוכה נג:]. ימחה על המים. דכתיב בסוטה (במדבר ה) ומחה אל מי המרים והרבה הזכרות בפרשה ואפ"ה כתיב ומחה כו' [מכות יא.]. וחכמים אומרים כו'. קסברי שלא לקח את האם משמע כדכתיב לא תקח ולשון לעשות והוה ליה ניתק לעשה שלא יקח שלח. זה הכלל כל מצות לא תעשה כו'. אין לוקין עליה דאי לא יקיים העשה ויפטר [שם טז.].

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [לעיל קלט.], ב) ב"מ לא., ג) [מכות טו. טז.], ד) [שבת קטז. סוכה נג: נדרים סו: מכות יא.], ה) נ"ב ע' נזיר דף נח: בתוס' ד"ה הר"ף וכו' יעויש"ה בסה"ד מ"ש בשם סוגיין לידחי ל"ת ועשה וצ"ע דכאן נאמר רק מדחיית עשה (מהר"ב רנשבורג), ו) מכות טז., ז) ויקרא יד ד, ח) דברים כב ו, ט) נדרים פז., י) דברים ה כז, כ) שבת פז., ל) ויקרא יט יג, מ) ויקרא ה כג, נ) נ"ב ע' על דבריהם בבין שמועה כלל ר"כ דף פג ע"א (מהר"ב רנשבורג).

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' איפכא אין שם אלא אפרוח אחד: (ב) שם ומאי אולמיה:

◆

גליון הש"ס

[מכת"י גמרא וליתי עשה ולידחי עשה. נ"ב ע' תוס' פסחים דף נט ע"א [ד"ה אתי עשה וכו']:

◆

תורה אור השלם

א) כִּי יִקָּרֵא קַן צִפּוֹר לְפָנֶיךָ בַּדֶּרֶךְ בְּכָל עֵץ אוֹ עַל הָאָרֶץ אֶפְרֹחִים אוֹ בֵיצִים וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל הָאֶפְרֹחִים אוֹ עַל הַבֵּיצִים לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים: [דברים כב, ו]

ב) שַׁלֵּחַ תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ לְמַעַן יִיטַב לָךְ וְהַאֲרַכְתָּ יָמִים: [דברים כב, ז]

ג) וְכִבֶּס הַמִּטַּהֵר אֶת בְּגָדָיו וְגִלַּח אֶת כָּל שְׂעָרוֹ וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהֵר וְאַחַר יָבוֹא אֶל הַמַּחֲנֶה וְיָשַׁב מִחוּץ לְאָהֳלוֹ שִׁבְעַת יָמִים: [ויקרא יד, ח]

ד) לֹא תַעֲשֹׁק אֶת רֵעֲךָ וְלֹא תִגְזֹל לֹא תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד בֹּקֶר: [ויקרא יט, יג]

ה) וְהָיָה כִּי יֶחֱטָא וְאָשֵׁם וְהֵשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזָל אוֹ אֶת הָעֹשֶׁק אֲשֶׁר עָשָׁק אוֹ אֶת הַפִּקָּדוֹן אֲשֶׁר הָפְקַד אִתּוֹ אוֹ אֶת הָאֲבֵדָה אֲשֶׁר מָצָא: [ויקרא ה, כג]

◆

הגהות וציונים

א] צ"ל רב ירמיה (כ"ה בכת"י וכמו בעמוד הקודם ונשתבש בכל הדפוסים עקב שהיה בר"ת "ר"י"): **ב]** צ"ל **מתניתא** (יעב"ץ וכ"ה בדפו"י): **ג]** [צ"ל **אלא** אפרוח] (גליון) וכ"ה בכת"י: **ד]** [צ"ל לקן כך איתא במשנה שבמשניות] (גליון) וכ"ה בכת"י: **ה]** בכת"י נוסף **דפטור ואע"ג**: **ו]** לשון רבים (כת"י): **ז]** לקחת שלח קיים וכו'. כצ"ל רש"ל (גליון): **ח]** צ"ל **ואינו לוקה** (במקום "אין לוקין עליו", דבש תמר): **ט]** בכת"י ודפו"י נוסף **דשלח**: **י]** צ"ל שכתוב **קודם** בפרשה (דק"ס):